

FAGFELLEVDERT ARTIKKEL

Referanse til artikkelen: Fleurtje Huiskes og Anne Moe (2023). Kvinnelige innvandreres deltakelse i sosiale aktiviteter og sosiale nettverk. *Fontene forskning*, 16(1), 33-45.

NØKKELOD: KVINNELIGE INNVANDRERE, HVERDAGSINTEGRERING, SOSIAL KAPITAL OG DELTAKELSE

Fleurtje Huiskes
Stipendiat, Institutt for sosialt arbeid, NTNU,
fleurtje.huiskes@ntnu.no

Anne Moe
Professor, Institutt for sosialt arbeid, NTNU,
anne.moe@ntnu.no

Kvinnelige innvandreres deltakelse i sosiale aktiviteter og sosiale nettverk

Hensikten med artikkelen er å utdype kunnskap og forståelse om kvinnelige innvandreres deltakelse i sosiale aktiviteter og hvilken betydning deltakelse har for integrering i samfunnet. Teoretiske begreper som sosial kapital og aktørskap presenteres for å belyse deltakelse i sosiale nettverk. Datamaterialet, bilder som informantene tok, ble samlet inn gjennom bruk av photovoicemetode. Analysen viser at de kvinnelige innvandrerne i studien deltok i sosiale aktiviteter innenfor ulike sosiale nettverk. De deltok i frivillige organisasjoner for å få kunnskap om å bo i Norge, lære norsk og komme i kontakt med nordmenn. Kvinnene deltok i uformelle sosiale aktiviteter sammen med innvandrere fra ulike land, noe som kunne føre til nye vennskap. Kvinnenes nasjonale nettverk besto av landsmenn og -kvinner, og deltakelse i slike nettverk ga trygt samvær og hygge. Studien viste at kvinnenes deltakelse i ulike sosiale nettverk likevel ikke bidro til sosial omgang og vennskap med nordmenn.

Illustrasjon: Eldbjørg Ribe

Hensikten med denne artikkelen er å bidra med kunnskap om kvinnelige innvandreres deltakelse i sosiale aktiviteter og etablering av sosiale nettverk etter bosetting i Norge. Deltakelse på ulike nivåer i samfunnet anses viktig for at innvandrere skal bli sosialt integrert (Kunnskapsdepartementet, 2018; NOU, 2022:18). Arbeid og utdanning anses som sentrale arenaer for sosial integrering, men byr på utfordringer ettersom innvandrere statistisk har lavere utdanningsnivå enn befolkningen ellers i landet. Kvinnelige innvandrere har lavere sysselsetting enn andre kvinner i Norge (IMDI, 2021; Umblijs, 2020). Mindre enn halvparten av kvinnelige innvandrere er i utdanning eller sysselsetting ett år etter fullført introduksjonsprogram mens andelen menn er nesten 60 prosent (SSB, 2021). Kvinner har bare halvparten så stor sjanse til å komme i arbeid sammenlignet med mannlige innvandrere, og de får dårlig uttelling for sine kvalifikasjoner fra hjemlandet (SSB, 2021; Søholt et al., 2015). Kvinnelige innvandrere har i tillegg dårligere språkferdigheter i norsk og færre norske venner enn mannlige innvandrere (Dagsvik et al., 2019). De kvinnelige innvandrernes situasjon fører sannsynligvis til at de har vanskeligere enn mannlige innvandrere for å komme i kontakt med majoritetsbefolkningen. Kvinnelige innvandrere kan derfor bli mer utsatt for sosial isolasjon og oppleve mer ensomhet enn mannlige innvandrere (Barstad, 2021; NOU, 2011:14).

Politiske mål om integrering innebærer at innvandrere skal ha tilhørighet og deltakelse i arbeids- og samfunnsnivå i det nye hjemlandet. Hverdagsintegrering, som møter mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen, er et politisk satsningsområde, og skal bidra til å skape tillit mellom ulike befolkningsgrupper og bedre innvandreres tilhørighet, nettverk og deltakelse i samfunnet (Kunnskapsdepartementet, 2018). Hverdagsintegrering og sosial integrering innebærer at innvandrere og majoritetsbefolkningen har sosial kontakt med hverandre i hverdagslige aktiviteter, noe som kan gi sosiale relasjoner og deltakelse i sosiale nettverk og sivilsamfunnet (Barstad

& Molstad, 2020; NOU, 2011:14). Artikkelen bygger på en masteroppgave i sosialt arbeid (Huiskes, 2021) og har følgende problemstilling: Hvilken betydning har deltakelse i sosiale aktiviteter for kvinnelige innvandreres integrering i samfunnet?

TIDLIGERE FORSKNING

Betydningen av sosiale nettverk for innvandreres velvære og sosial integrering har en lang historie innenfor migrasjonsstudier (Arpino & de Valk, 2018; Boyd, 1989; Portes & Rumbaut, 2006; Valenta, 2008; Wessendorf & Phillimore, 2019; Zhou, 1997). Sosiale nettverk består av relasjoner basert på vennskap, støtte og trygghet og gir tilgjengelige ressurser for deltakerne (Bø & Schiefloe, 2007). Innvandrere har ofte vansker med å etablere sosiale nettverk med majoritetsbefolkningen (Eriksson et al., 2019; Modesti et al., 2020). Mange innvandrere opplever sosial marginalisering og har få sosiale kontakter som kan gi vennskapelige relasjoner med medlemmer av majoritetsbefolkningen, noe som kan være en grunn til at innvandringspopulasjonen opplever langt mer ensomhet enn majoritetsbefolkningen (Barstad, 2021; Fyrand, 2016; Valenta, 2008). Mangel på kontakt med personer i majoritetsbefolkning kan føre til begrensninger i deltakelse i sosiale aktiviteter og nettverk, noe som spesielt kan gjelde for kvinner fra land utenfor Europa. Innvandrere rapporterer ensomhet og eksklusjon i større grad enn resten av befolkningen, noe som i stor grad har sammenheng med levekårsutfordringer, blant annet lav inntekt og nedsatt helse (Barstad, 2021). Reinart (2016) understreker at opplevelse av sosial kontakt med tette bånd til naboer og sosial tilhørighet har stor betydning for innvandreres mentale helse. Kvinnelige innvandrere i Skandinavia skårer lavere på sosial deltakelse i form av besøk på offentlige steder, private fester og deltakelse i organisasjoner enn kvinner som tilhører majoritetsbefolkningen (Lindström, 2005). Kvinner, mer enn menn, oppgir at de har et lite nettverk av nærstående de kan finne støtte hos (Barstad & Sandvik, 2015). Hvis innvandrerkvinner bygger sitt sosiale liv på familierelasjoner innen egen kul-

turbakgrunn med kulturelle praksiser og aktiviteter, vil kvinnene kunne oppleve vanskeligheter med å etablere sosiale relasjoner med mennesker som har andre kulturelle praksiser (Kalupe, 2017).

Frivillige organisasjoner anses som viktige integreringsarenaer og har et sterkt sosialiseringspotensial (Putnam, 2000). Mange frivillige organisasjoner tilbyr aktiviteter spesielt rettet mot innvandrere, men det viser seg at deltakelse på disse aktivitetene sjelden fører til vennskap og sosiale nettverk med majoritetsbefolkningen (Paulsen et al., 2012; Sætrang, 2013). Det samme gjelder for aktiviteter i frivillige organisasjoner som er spesielt rettet mot at innvandrere skal etablere felles sosiale bånd og nettverk med majoritetsbefolkningen (Eimhjellen et al., 2021; Ravneberg, 2017; Van der Meer, 2016; Vermeulen & Keskiner, 2017; Ødegård, 2010).

TEORETISKE PERSPEKTIVER

Vi tar utgangspunkt i teoretiske perspektiver om sosial kapital og aktørskap som har vist seg nyttige for å diskutere og forstå deltakelse i sosiale aktiviteter.

Sosial kapital

Både Bourdieu (1986) og Putnam (2000) anvender begrepet sosial kapital, forstått som sosiale nettverk eller strukturer med vesentlige ressurser. Bourdieu (1986) vektlegger at individene kan akkumulere kulturell, økonomisk og sosial kapital ved å være del av et nettverk. Å være del av sosiale nettverk kan føre til fordeler og forbedring av posisjon. Putnam (2000) legger vekt på at sosial kapital innebærer deltakelse og kollektive aspekter med sivilt engasjement, tillit til andre og medlemskap ved sosial kapital. Sosiale nettverk kan skape felles verdier, normer og gjensidig tillit og solidaritet som gir medlemmene tilgang til ressurser innen fellesskapet.

Individer kan gjennom deltakelse tilegne seg sosial kapital fra forskjellige sosiale nettverk (Cederberg, 2012; Ågotnes et al., 2022). Sosial kapital kan påvirke livskvalitet og levekår i tillegg til å katalysere muligheter for endring (Larring & Stjernø, 2010). Putnam og Leonardi (1993) påpeker at sosiale nettverks nor-

mer og gjensidig tillit fremmer deltakernes handlinger og samarbeid til fellesskapets beste. Deltakelse vil dermed kunne gi tilgang på verdier som kan gi følelse av tilhørighet, trygghet, velvære, samhørighet, sympati og solidaritet (Putnam & Gross, 2002). Framveksten av sosial kapital i en gruppe er ikke resultat av bevisste handlinger, men er heller en sidevirkning av alminnelige og dagligdagse sosiale aktiviteter (Selle & Wollebæk, 2005). Frivillige organisasjoner og uformelle sosiale nettverk kan slik være sentrale arenaer for å fremme utviklingen av sosial kapital.

Sosial kapital i sosiale nettverk kan fungere både brobyggende («bridging») og sammenbindende («bonding») (Putnam, 2000). Brobyggende sosial kapital oppstår når det knyttes bånd mellom deltakerne på tross av sosiale ulikheter. Når sosiale nettverk bidrar til at deltakerne får ressurser i form av tilgang til informasjon og muligheter som kan gi makt til å komme seg videre i livet, beskrives det som brobyggende sosial kapital. I innvandringsstudier er det ofte mye fokus på etnisitet. Nettverk som består av forskjellige etnisiteter defineres gjerne som nettverk med brobyggende sosial kapital (Heizmann & Böhnke, 2016; Putnam, 2000).

Sosiale nettverk med sammenbindende sosial kapital er homogene grupper der individene har likheter. Det skapes tett samhold mellom individene på grunn av likhetene, noe som fører til at båndene mellom dem forsterkes. Likhet og samhold i en gruppe fremmer sosial støtte og samarbeid som kan være nyttig for å klare seg i livet. Sosiale nettverk med tett samhold mellom deltakere om felles verdier og normer kan også virke segregerende ved at normene begrenser individenes handlingsrom (Claridge, 2018; Heizmann & Böhnke, 2016; Putnam, 2000).

Brobyggende og sammenbindende sosial kapital konkurrerer ikke med hverandre, og de er heller ikke gjensidig utelukkende, men er dimensjoner som viser hvordan sosial kapital fungerer i sosiale nettverk. Betydningen av sosiale nettverk kan framstilles på en skala fra brobyggende til sammenbindende sosial kapital (Claridge, 2018). Relasjoner som etableres i sosiale nettverk, kan gi deltakerne tilgang

på ressurser som gjenspeiler både brobyggende og sammenbindende sosial kapital. Hvordan gruppen fungerer påvirker om og hva slags sosial kapital som er tilgjengelig. Kontekst og nettverk avgjør også hva slags sosial kapital som er viktig for individet å tilegne seg i en aktuell situasjon (Claridge, 2018; Putnam, 2000). Det vil derfor variere om deltakelse i sosiale aktiviteter og nettverk gir sosial kapital som kan bidra til sosial integrasjon.

Aktørskap

Bourdieu (1986) perspektiv på individets posisjon, noe som gir økonomisk, kulturell og sosial kapital er kritisert for at den er deterministisk og at den marginaliserer betydningen av aktørskap (Aguilar & Sen, 2009; Pérez, 2008). Kritikerne påpeker at individer i Bourdieus perspektiv gjenspeiles som passive i sin posisjon, og at betydningen av intersubjektivitet og påvirkning av kommunikasjon, samt interaksjon mellom individer, undervurderes.

Medlemskap i et sosialt nettverk garanterer ikke tilgang til ressurser som sosial kapital (Portes, 1998). Ved å delta i sosiale nettverk kommer individenes innsats og styrke til uttrykk, og vil kunne gjenspeile deres personlige kontroll, proaktivitet og kritiske forståelser av sine omgivelser. Slik kan deltakelse og innsats gi sosial kapital (Modesti et al., 2020).

Det er ikke bare gruppen som avgjør om deltakelse i den gir sosial kapital, også deltakernes handlinger og aktiviteter er avgjørende. Individets aktørskap er sentralt for å forstå individets autonome valg (Martinussen, 1999). Bandura (1997; 2000) påpeker at individer er aktører som skaper egne erfaringer og virksomheter, og de er dermed hverken fullstendig autonome eller ofre for strukturenes begrensninger. Riktignok kan strukturene begrense individet, men individet kan også påvirke strukturer gjennom sine handlinger. Aktørskapet er avhengig av i hvilken grad individet har tro på egen påvirkning og kontroll over hendelser i livet, noe som forstås som mestringssevne (Bandura, 1989). Tillit til egne mestringssevner er avgjørende for menneskelig motivasjon. Desto større tro individet har på egne mestringssevner, desto høyere mål og engasjement vil individet ha. Camp-

bell (2009) skiller mellom aktørskap og aktørmakt. Aktørskap er å ha makt til, mens aktørmakt er makt over noe. Aktørmakt innebærer at utførte handlinger gir ønsket resultat. Når aktører har innflytelse på resultatet av sine handlinger vil det kunne øke innsatsen i aktiviteter som gir de ønskede resultatene. Når individer ikke oppnår det de ønsker med sine handlinger, vil gjerne interessen for innsats og deltakelse reduseres (Bandura, 1997; Campbell, 2009).

METODE

For å undersøke hvilken betydning kvinnelige innvandreres deltakelse i sosiale aktiviteter har for deres integrering i samfunnet, ønsket vi å studere deres beskrivelse, refleksjoner over og fortolkninger av sosialt liv og aktiviteter i hverdagen. Vi valgte photovoice som metode. Photovoice består av fire faser: 1) informere deltakerne om prosjektet og fastsette forskningstema, 2) deltakerne tar bilder av forskningstema, 3) dialog og refleksjon over bilder i fellesskap og 4) avslutning med utstilling av bilder og kunnskapsutveksling (Wang & Burris, 1997). Metoden egner seg for å involvere deltakere i prosjektet og unngå at deltakerne blir passive objekter og forsket på, slik Askheim og Starrin (2008) diskuterer.

Utvalg

Kriteriene for deltakelse i utvalget var at deltakerne var kvinnelige førstegenerasjons innvandrere som hadde bodd i Norge i mer enn ett år, at de var 18 år eller eldre og behersket norsk eller engelsk slik at de ikke hadde problemer med å uttrykke seg og kunne kommunisere greit i datainnsamlingen. En frivillig organisasjon ble kontaktet for å undersøke om det var mulighet til å rekruttere deltakere til prosjektet, noe lederen var positivt til. Deretter fikk aktuelle kvinnelige deltakere i organisasjonen nærmere informasjon om prosjektet og hva eventuell deltakelse ville innebære for dem. Fire kvinner ønsket å delta. Da vi ønsket et større utvalg, ble i tillegg en kvinne rekruttert gjennom forskers nettverk. Kvinnene som deltok i prosjektet, var i alderen 22 til 35 år og ingen hadde barn. Alle hadde samboer eller kjæreste og hadde bodd i Norge fra ett til fem år. De fem kvinnene har

vi gitt fiktive navn: Alexandra, Britt, Cleo, Desiree og Ella. Alexandra kom til Norge på grunn av at hun hadde fått seg jobb, mens Britt fulgte mannen sin som hadde fått jobb i landet. Britt ventet på godkjenning av sin utdanning i hjemlandet. To av kvinnene, Cleo og Desiree, kom til Norge som flyktninger. Cleo gikk på videregående skole mens Desiree hadde ulike deltidsjobber i tillegg til at hun gikk på voksenopplæring. Ella kom hit på grunn av studier og etter fullført studium fikk hun jobb og bosatte seg her. Kvinnene kom fra ulike deler av verden.

Datainnsamling

Pandemien kom like før datainnsamlingen skulle starte og forhindret muligheten til å samle deltakerne i gruppe. Nærmere informasjon om bildene som kvinnene skulle ta av sine sosiale aktiviteter og prosjektets forskningstema, ble derfor gitt deltakerne individuelt på e-post, telefon eller fysisk møte for å ivareta gjeldende smittevernhensyn (fase 1). Deretter tok hver kvinne ca. fem bilder fra sine sosiale aktiviteter i hverdagen (fase 2). Opprinnelige planer var at kvinnene skulle samles i gruppe for felles dialog og refleksjoner over egne og hverandres bilder, men dette måtte foregå individuelt med forsker (fase 3). Dialogene og refleksjonene begrenset seg derfor til å omhandle egne bilder. Dialogene hadde form som en samtale og inneholdt Chonody et al. (2013) sine forslag til spørsmål ved bruk av photovoice som metode:

- Hva ser du her?
- Hva betyr bildet for deg?
- Hvordan passer bildet inn i temaet om sosiale aktiviteter og deltakelse?
- Hva førte til situasjonen i bildet?

Det ble tatt lydopptak fra dialogene. Bildenes illustrasjoner og kritiske dialoger mellom forsker og deltaker om mulige forståelser av situasjonen skapte data. Forsker la vekt på at dialogene inneholdt refleksjoner som kunne utvikle nye forståelser av fenomenene som bildene uttrykte, samt deres kontekst (Jarldorn, 2019; Wang & Burris, 1997). Photovoice kan slik bidra til refleksjoner som gir deltakerne ny bevissthet om egen styrke og egne utfordringer, ny kunnskap og innsikt i egen situasjon som kan motivere til hand-

linger og gi eventuelle sosiale forandringer (Jarldorn, 2019). Hvis refleksjonene hadde foregått i gruppe, ville de sannsynligvis gitt mer mangfold i innspill og bedre grunnlag for å utvikle innsikt i egen situasjon. Likevel erfarte vi at dialogene mellom forsker og deltaker ga gode refleksjoner og data. Photovoice anvendes ofte for å utvikle kunnskap om viktige problemer og for å bruke kunnskapen for å nå fram til beslutningstakere og påvirke beslutningsprosesser (Wang & Burris, 1997), noe som ikke var hensikten med denne studien. Avslutning av prosjektet med utstilling av bildene og kunnskapsutveksling lot seg ikke gjennomføre på grunn av pandemien (fase 4).

Etikk

Sitatene fra empirien er enten oversatt fra engelsk til norsk, eller gebrokkent norsk er revidert til bokmål. Studien ble meldt til og tilrådd av Norsk senter for forskningsdata (NSD) (ref. nr. 55470). Kvinnene ble frarådet å ha egne ansikter eller ansikt av tredjepersoner på bildene. Det viste seg at det likevel var flere bilder med gjenkjennelige personer. Alle ansikter ble sladdet og anonymisert. Deltakerne i studien kan anses å være i en sårbar situasjon ved å være kvinnelige innvandrere og nye i landet. For ikke å belaste kvinnene unødvendig foregikk den første rekrutteringen via en frivillig organisasjon som hadde kunnskap om hvem som kunne være egnet for deltakelse, også tatt i betraktning eventuelle emosjonelle belastninger deltakelse kunne medføre. Alle deltakerne fikk tilsendt informasjonsskriv og samtykkeerklæring som i tillegg ble gjennomgått muntlig, og samtykkeerklæring ble signert før hvert intervju startet. Slik fikk deltakerne kunnskap om sine rettigheter, muligheter til å trekke seg når som helst, oppbevaring av data og anonymisering. Alle deltakerne samtykket i publisering av bildene. Personopplysninger og lydfiler ble kryptert og lagret mens prosjektet pågikk og ble slettet etter prosjektets slutt.

Analyse

Analysen av datamaterialet er basert på de transkriberte intervjuene/dialogene og bildene. Underveis i analysen ble bildene og intervjuene sammenlignet

for å se sammenhengen mellom de to ulike datasettene, og bildene understøttet innholdet i intervjuene. Transkripsjonene ble lest flere ganger og analysen foregikk som tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006). Viktige poenger relatert til problemstillingen ble kodet ved å markere med farget tusj i tillegg til å skrive assosiasjoner i marginen. Dette arbeidet ble gjort i flere omganger. Deretter ble kodene sortert i overordnede kategorier som var relatert til problemstillingen. Disse kategoriene ble formulert til følgende tre analysetemaer: *sosialt samvær med majoritetsbefolkningen i frivillige organisasjoner, internasjonalt nettverk med vennskap og støtte samt trygt samvær i nasjonalt nettverk.*

FUNN

Kvinnene anstrengte seg mye for å etablere nye sosiale kontakter og nettverk etter migrasjon og for å etablere seg i et nytt samfunn. De sosiale relasjonene og nettverkene som kvinnene deltok i hadde forskjellig innhold og funksjoner, og alle nettverkene framstod som viktige for kvinnene.

Sosialt samvær med majoritetsbefolkningen i frivillige organisasjoner

Kvinnene fortalte at de møtte mennesker fra majoritetsbefolkningen når de deltok i frivillige organisasjoner og at de var svært interessert i å delta i sosiale aktiviteter som organisasjonene arrangerte. Der kunne kvinnene lære språk, tilegne seg viktig kunnskap om å bo i Norge og ha tilgang på personer som kan svare på mulige spørsmål som dukker opp i forbindelse med å etablere seg og oppnå et sosialt liv i det nye hjemlandet. Deltakelse i frivillige organisasjoner ga blant annet tilgang til språkkafé for innvandrere, som var en populær aktivitet for kvinnene. Der trente de på å forstå og snakke norsk med frivillige som har norsk som morsmål. Organisert språktrening i form av språkkafé var derfor en aktivitet med stor verdi. Som Alexandra sa: «På språkkafeer er det flere som kan hjelpe. De har gode hjerter og hjelper med mye forskjellig. Jeg anbefaler alle mine venner å gå på språkkafé.»

Språkkafeer i regi av en frivillig organisasjon fin-

nes mange steder der det bor innvandrere og er et lett tilgjengelig tilbud for språkopplæring. Et slikt tilbud er spesielt viktig for innvandrere som mangler eller har begrenset tilgang på andre sosiale kontakter som kan gi dem ønsket informasjon. Likevel krevde det pågangsmot og initiativ fra kvinnene å finne fram til sosiale aktiviteter og frivillige organisasjoner som kunne hjelpe dem. Flere kvinner deltok i forskjellige aktiviteter, opptil tre dager i uka. Cleo sa:

«Hvis du er redd eller sjenert, får du ikke til det du vil. Hvis du ikke er redd eller sjenert, kan du få til hva du vil. (...) Det er slik jeg gjorde det. (...) Jeg vil få ting til selv. Jeg blir ikke sliten av det.»

Denne uttalelsen viser at Cleo la vekt på å være proaktiv ved å ta initiativ til kontakter som kunne gi råd og svar på spørsmål for å bli mest mulig selvstendig i et nytt land og samfunn. Behovet for informasjon kunne gjelde temaer som kvinnene ønsket kunnskap om, for eksempel, spørsmål knyttet til skatteetat, Nav eller hvordan søke jobb. Kontaktene de fikk ved å delta i frivillige organisasjoner ble opplevd så nyttig at det var verdt anstrengelsen og satte sjenanse og ubehag i skyggen. Cleo uttalte: «... Fordi det er ikke lett å bli kjent med nordmenn». Alexandra sa: «(...) Ja, nordmenn tar ikke kontakt uten grunn. En må jobbe sammen med dem, eller være kjæreste eller ja, kanskje noen er frivillige på språk kaféer. Det må være en situasjon som binder folk sammen». Hun innså at hun selv måtte ta ansvar og initiativ til å møte og bli kjent med nordmenn, og at frivillige organisasjoner er et velegnet sted for dette. Alexandra var i en livsfase som ung voksen, hun var bosatt i et nytt land og hadde ønske om å etablere sosiale nettverk i sin nye tilværelse. Kvinnene strakk seg langt i å delta på aktiviteter som hverken var lystbetonte eller morsomme for å oppnå sosialt samvær med nordmenn. Kvinnene fortalte at sosiale aktiviteter med nordmenn var viktige, både for å ha sosialt samvær og for å etablere sosiale nettverk med tilhørighet. Ella uttalte:

«Jeg vil helst gå på bar og ta noe å drikke, men nå går jeg ut på tur for det liker nordmenn, eller er sporty. Hvis ikke vi går på tur, så er vi i klatrehallen. Jeg liker ikke dette i hele tatt, men jeg drar for å ha noe å gjøre.»

Ella aksepterte å sprengte egne grenser for å oppnå sosialt samvær med nordmenn. Selv om kvinnene var aktive og deltok i organiserte sosiale aktiviteter i frivillige organisasjoner, erfarte de ikke at møtene utviklet seg til private, gjensidige vennskap med frivillige fra majoritetsbefolkningen. Flere kvinner fortalte at manglende erfaring fra sosial omgang med nordmenn utenfor organiserte aktiviteter gjorde at de var usikre på forventningene ved et eventuelt privat besøk i hjemmet. Ella beskrev sin usikkerhet om hvordan private, sosiale besøk av nordmenn vil foregå hvis det er i hjemmet:

«Hvis jeg skulle ringe dem for å bare henge sammen litt, tror jeg at de vil synes det er veldig rart og blir ukomfortable. Jeg har aldri invitert noen, fordi de vil synes det er rart. (...) Jeg vet ikke hva jeg skal gjøre hvis noen kommer på besøk, og da vil jeg bli veldig stresset.»

Usikkerhet kan føre til at kvinnene blir forsiktige med å ta initiativ til å treffe personer fra majoritetsbefolkningen i private sammenhenger, og de blir dermed avhengige av at andre tar initiativ til uformelle sosiale samvær. Organiserte sosiale aktiviteter blir en viktig mulighet til samvær og gir i tillegg læring og kunnskap. Begrensningene ved organiserte aktiviteter er at det ikke gir vennskapelige relasjoner med andre frivillige eller flere norske venner.

Internasjonalt nettverk med vennskap og støtte

Alle kvinnene fortalte om sine kontakter og venner som kom fra forskjellige land i verden og at frivillige organisasjoner hadde spilt en viktig rolle for å etablere slike kontakter. Ella fortalte:

«Alle mine internasjonale venner møtte jeg i en frivillig organisasjon. Da møttes vi én eller iblant to ganger i uka for å gjøre noe sosialt. Jeg har kontakt med flere av dem som fortsatt bor her. Også de som ikke bor her lenger, og det er veldig fint.»

Deltakelse i organiserte aktiviteter ga kvinnene mulighet til å bli kjent med andre internasjonale deltakere og etablere uformelt samvær i motsetning til kontakten med nordmenn som var begrenset til akti-

vitetene i den frivillige organisasjonen. Sammen med internasjonale kontakter hadde kvinnene uformelle møter og samvær, som for eksempel middagsbesøk, fest og turer, og dette bidro til å utvikle relasjonene til vennskap. De internasjonale vennene var også til hjelp og støtte for hverandre ved at de utvekslet erfaringer og kunnskaper om forskjellige hverdagslige spørsmål. Alexandra fortalte: «Det var noen som tipset meg. Hun tok kurset selv og var veldig fornøyd, og hun hadde gode erfaring med akkurat dette norske kurset. Det er ganske billig ...»

Kvinnene understreket at de internasjonale vennene og bekjentskapene selv har erfaringer fra å være nye i Norge og kunne bistå med råd og tips om spørsmål som dukker opp. De internasjonale kvinnene ble dermed til stor hjelp for hverandre. Kommunikasjonen i kvinnenes internasjonale nettverk foregikk oftest på engelsk eller norsk som var fremmedspråk for alle. Det kan være vanskelig å uttrykke følelser og humor på et fremmedspråk, men det var ingen hindring for å skape et fellesskap der alle var i samme situasjon som nye i landet og hadde vanskeligheter med å forstå kulturen og snakke språket. Ella sa følgende om sine relasjoner til internasjonale venner: «Om jeg ikke møter folk fra opprinnelseslandet mitt, så møter jeg det internasjonale nettverket. Språket er annerledes, men tankesettet er nesten det samme. Så de kan forholde seg bedre til noen av mine tanker og det hjelper.»

De internasjonale kontaktene med felles erfaringer, utfordringer, forventninger og ønsker ved å etablere seg i nytt land syntes å være et godt utgangspunkt for å etablere gjensidige relasjoner og vennskap med hverandre.

Trygt samvær i nasjonalt nettverk

Kvinnene fortalte at de også hadde kontakt med andre mennesker som hadde samme hjemland og var bosatt i Norge. Kvinnene deltok gjerne i ulike uformelle, sosiale aktiviteter med sine landsmenn/kvinner, og de hadde forskjellige aktiviteter sammen. Britt beskrev aktivitetene slik: «Vi går på ski, vi har piknik, vi møter hverandre på fest. Noen ganger har vi

en fest med bakgrunn i hjemlandet. Og noen ganger møter jeg dem bare på gata, når jeg er ute ...»

De uformelle kontaktene og aktivitetene med folk fra samme hjemland innebar sosialt samvær med hygge og fornøyelse som framstod i trygge og gode former. Dette nasjonale nettverket hadde vært nyttig etter ankomst til Norge for å få gode råd og komme i gang med for eksempel bolig og arbeid. Kontakter fra hjemlandet syntes likevel å ha mest betydning for den emosjonelle støtten det kunne by på, slik Ella uttrykte:

«Kontakt med mennesker fra hjemlandet mitt er veldig viktig, fordi jeg tenker på engelsk ellers, og snakker enten engelsk eller norsk, så noen ganger, bare for å kunne snakke mitt eget språk, må jeg møte med dem. Og maten de lager hjelper også (...). Det er veldig godt å møte dem ...»

Sosiale møter der deltakerne har felles språk, kultur og hygge kan lett gi en trygg sosial situasjon og samvær. Språket er ingen barriere, og måltider med kjente og tradisjonelle matretter bidrar gjerne til å skape god og fortrolig sosial stemning. Det er enklere å delta sosialt uten utfordringer med sosial atferd, språk, ukjente tradisjoner og kultur enn det gjerne er i samvær med internasjonale venner eller majoritetsbefolkningen. Til tross for alle fordelene med samvær innen det nasjonale nettverket, uttrykte flere at slikt samvær også har ulemper, slik Desiree sa: «Nei, men jeg vil ikke kjenne alle. Jeg har ikke mulighet, og liker det ikke. (...) Fordi med mine landsmenn ... det går ikke alltid bra ...». Alexandra hadde et annet perspektiv: «Man må ha forskjellige venner synes jeg. Det er ikke bra å sitte fast i sine egne røtter. Vi er i et annet land og må ha forskjellige venner. Og det hjelper også med språket ...»

Forskjellige interesser og preferanser påvirket kvinnenens ønsker om hva slags sosiale kontakter og aktiviteter de vil ha og hvem de vil ha kontakt med. I tillegg var kvinnene oppmerksomme på at mye sosialt samvær innenfor det nasjonale nettverket kan gjøre det vanskelig å lære seg norsk og dermed hindre integrasjon i Norge. Sosiale samvær i det nasjonale nettverket har sine fordeler, men også begrensninger.

DISKUSJON

Kvinnelige innvandreres deltakelse i ulike nettverk og aktiviteter ga tilgang på sosial kapital i forskjellige former. Ved å delta i frivillige organisasjoner fikk kvinnene viktig kunnskap om praktiske forhold og hvordan samfunnet fungerer i hverdagen samt språktrening. Dette kan forstås som brobyggende kapital som bidro til å skape bånd mellom de kvinnelige innvandrerne og ulike institusjoner samt ressurser i samfunnet. Ressursene kunne få avgjørende betydning for kvinnene i å oppnå en god situasjon og et godt liv i det nye landet.

Imidlertid ønsket de kvinnelige innvandrerne i undersøkelsen å få venner og ha uformelt sosialt samvær med majoritetsbefolkningen, noe de ikke oppnådde i de frivillige organisasjonene. De sosiale aktivitetene i frivillige organisasjoner syntes å være preget av at aktivitetene er planlagt og etablert for innvandrere, og ikke sammen med innvandrere, slik Eimhjellen og Segard (2010) viser. Organisasjonene baserer seg på at frivillige gir hjelp og støtte til innvandrere som har ulike behov, noe som vil prege relasjonene (Christensen & Christensen, 2006). De frivillige aktørene tilhører som oftest majoritetsbefolkningen og er hjelpere. De frivilliges deltakelse får derfor ofte preg av veldedighet, mens deltakende innvandrere er mottakere av hjelp (Ravneberg, 2017). Denne situasjonen gir frivillige og innvandrere ulike roller og makt som henholdsvis hjelper og mottaker. Ulike roller og makt i en organisasjon gir vertikale strukturer som i det lange løpet lett hindrer gjensidig tillit og samarbeid mellom aktørene (Selle & Wollebæk, 2005). Sammenbindende bånd mellom de frivillige, representert ved majoritetsbefolkningen, og deltakerne var vanskelig å etablere. Strukturene i frivillige organisasjoner med aktiviteter spesielt rettet mot innvandrere synes derfor å gi dårlig grunnlag for å få til sosialt samvær og hverdagsintegrering slik politiske myndigheter satser på.

Kvinnene møtte andre internasjonale deltakere i frivillige organisasjoner. Det ble skapt tette bånd mellom noen av dem og de etablerte uformelle internasjonale nettverk. I en norsk kontekst kan disse

nettverkene forstås som homogene grupper etter som alle deltakere var innvandrere. Båndene og relasjonene mellom deltakerne i de internasjonale nettverkene førte til vennskap og fellesskap i sosialt samvær og ga sammenbindende sosial kapital. Denne formen for sosial kapital fikk stor betydning både sosialt og ressursmessig for kvinnelige innvandrere med begrenset tilgang på sosiale relasjoner i sitt nye hjemland. Kvinnene ble viktige ressurser for hverandre. De utvekslet erfaringer og kunnskap, og var til hjelp og støtte for hverandre i spørsmål som gjerne oppstår når kvinnene er ukjente i landet. I tillegg til sammenbindende bånd mellom deltakerne, ble det også knyttet brobyggende bånd mellom kvinnene og andre ressurser i samfunnet. Gelderblom (2018) påpeker at det er en risiko for at homogene grupper framstår lukket, men de kan også ha en viktig solidarisk funksjon med støtte til hverandre. Likevel framstår kvinnenes internasjonale nettverk med både sammenbindende og brobyggende sosial kapital.

Kvinnenes nasjonale nettverk hadde fellestrekk med etniske grupper og bar preg av å være homogene grupper ut fra nasjonal bakgrunn. Disse nettverkene hadde sammenbindende kapital med tette bånd og ga tilhørighet på grunnlag av nasjonal bakgrunn. I tillegg ga nettverket viktig sosial og emosjonell støtte for kvinnene som var nye i et fremmed land. Det nasjonale nettverket hadde brobyggende kapital ved at deltakerne utvekslet kunnskap og støttet hverandre i tillegg til å knytte bånd til ressurser utenfor nettverket. Det nasjonale nettverket hadde bidratt med viktig sosial kapital til kvinnene som var helt nye i landet.

Nettverkene utfylte hverandre med hensyn til hva kvinnene oppnådde med sin innsats og deltakelse, men de fikk ikke sosialt samvær med likeverdige relasjoner med majoritetsbefolkningen. Kvinnene regulerte sin deltakelse og handling ut fra hva de ønsket eller trodde var mulig å oppnå gjennom sosiale aktiviteter i de ulike sosiale nettverkene som ble en del av deres hverdagsliv. Når mennesker oppnår det de ønsker med sine handlinger, vil det ifølge Bandura (2000) gi mestringsfølelse eller motsatt; manglende

mestringsfølelse når ønskene ikke oppnås. Kvinner som viser stor innsats i sosiale aktiviteter og nettverk for å bli kjent med nordmenn, og mislykkes, vil sannsynligvis etter hvert redusere sin innsats når det likevel ikke fører fram. En slik holdning og atferd vil være en naturlig konsekvens av negative erfaringer, men vil også gjøre integreringen i hverdagen vanskelig. Kvinnenes innsats i internasjonale og nasjonale nettverk førte til at likeverdige relasjoner oppstod i hverdagsaktiviteter, i motsetning til erfaringene fra deltakelse i frivillige organisasjoner. Hverdagsintegrering er avhengig av en arena med strukturer som kan gi likeverdige relasjoner og sosialt fellesskap mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen. I offentlig debatt reises ofte krav om at innvandrere skal ta ansvar for sin integrering i samfunnet, men oppmerksomhet kan også rettes mot majoritetsbefolkningens innsats i sosiale aktiviteter som kan bidra til innvandreres hverdagsintegrering. En viktig diskusjon i dagens samfunn er hvilke forventninger som kan stilles til både innvandrere og majoritetsbefolkning om innsats og deltakelse i sosiale aktiviteter som gir hverdagsintegrering. Det kan være nødvendig å presisere betydningen av majoritetsbefolkningens deltakelse for å oppnå hverdagsintegrering.

Studiens begrensninger

Pandemien skapte store begrensninger i denne undersøkelsen. Det gjaldt både rekruttering av deltakere og bruk av photovoice som metode. I hvilken grad intensjonen med photovoice om bevisstgjøring av deltakernes situasjon og motivering til nye handlinger ble innfridd, er vanskelig å vite. Refleksjoner i gruppe kunne styrket kvinnenes bevisstgjøring og kunnskapsutvikling mer enn ved individuelle refleksjoner. Omfattende erfaring med bruk av photovoice som metode i prosjektet kunne sannsynligvis gitt større trygghet i å anvende bilder og bidra til kritiske refleksjoner med deltakerne i datainnsamlingen. Undersøkelsen er utført med utgangspunkt i én frivillig organisasjon og deltakere fra andre organisasjoner ville muligens gitt et større mangfold i utvalget og data.

KONKLUSJON

Deltakelse i sosiale aktiviteter og nettverk som frivillige organisasjoner, internasjonale og nasjonale nettverk ga kvinnelige innvandrere tilgang på ressurser i form av både brobyggende og sammenbindende sosial kapital, men i ulike dimensjoner. I internasjonale og nasjonale nettverk med uformelle aktiviteter etablerte kvinnene i likeverdige relasjoner med andre

deltakere. Kvinnene viste innsats for å bli kjent med nordmenn selv om det innebar å delta i utfordrende aktiviteter. Til tross for kvinnenens innsats i frivillige organisasjoner, var det vanskelig å oppnå likeverdige relasjoner med de frivillige som kunne bidra til hverdagsintegrering med majoritetsbefolkningen. Andre tiltak og tilnærminger må igangsettes for å oppnå likeverdige relasjoner og hverdagsintegrering.

SUMMARY

Female immigrants' participation in social activities and networks

This article aims to extend the knowledge of the significance of participation in social activities integrating female immigrants into society. We use social capital and agency theories to understand participation in social networks. The photovoice method by participants taking pictures, was utilised to collect data. The analysis shows that the women in the study participated in social activities in several social networks. First, they participated in voluntary organisations to enhance their knowledge of Norwegian society, strengthen their language skills and connect with Norwegians. The women also participated in informal social activities with immigrants from different countries, which could lead to new friendships. Finally, by participating in the women's national social network of compatriots, they achieved a sense of recognition and comfort. However, the study showed that the women's participation in different social networks did not lead to social interactions and friendships with Norwegians.

Keywords: female immigrants, daily life integration, social capital and participation

REFERANSER

- Aguilar, J. P. & Sen, S.** (2009). Comparing conceptualizations of social capital. *Journal of Community Practice*, 17(4), 424-443.
- Arpino, B. & De Valk, H.** (2018). Comparing life satisfaction of immigrants and natives across Europe: The role of social contacts. *Social indicators research*, 137, 1163-1184.
- Askheim, O. P. & Starrin, B.** (2008). Deltakerbasert forskning: Forskningsstrategi for sosialarbeiderutdanningene. *Fontene forskning* 1(1), 18-26.
- Bandura, A.** (1989). Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *Developmental Psychology*, 25(5), 729-735.
- Bandura, A.** (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman.
- Bandura, A.** (2000). Exercise of human agency through collective efficacy. *Current directions in psychological science*, 9(3), 75-78.
- Barstad, A.** (2021). *Er innvandrere utsatt for ensomhet og sosial eksklusjon* (SSB Analyse 2021:4). Statistisk Sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/er-innvandrere-utsatt-for-ensomhet-og-sosial-eksklusjon>
- Barstad, A. & Molstad, C. S.** (2020). *Integrering av innvandrere i Norge. Begreper, indikatorer og variasjoner mellom grupper* (Tall som forteller. Rapporter 2020/44). Statistisk Sentralbyrå. https://ssb.brage.unit.no/ssb-xmlui/bitstream/handle/11250/2721574/RAPP2020-%20%09%20%20%20%20%20%20%2044_web.pdf?sequence=1
- Barstad, A. & Sandvik, L.** (2015). *Deltaking, støtte, tillit og tilhørighet: En analyse av ulikhet i sosiale relasjoner med utgangspunkt i levekårsundersøkelsene*. (Rapporter 2015/51). Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/248399?_ts=15166c21c40
- Bourdieu, P.** (1986). *The forms*

- of capital. I J. Richardson (Red.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (s. 241–258). Greenwood Press.
- Boyd, M.** (1989). Family and personal networks in international migration: recent developments and new agendas. *International migration review*, 23(3), 638–670.
- Braun, V. & Clarke, V.** (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77–101.
- Bø, I. & Schiefloe, P. M.** (2007). *Sosiale landskap og sosial kapital: innføring i nettverkstenkning*. Universitetsforlaget.
- Campbell, C.** (2009). Distinguishing the power of agency from agentic power: A note on Weber and the «black box» of personal agency. *Sociological Theory*, 27(4), 407–418.
- Cederberg, M.** (2012). Migrant networks and beyond: Exploring the value of the notion of social capital for making sense of ethnic inequalities. *Acta Sociologica*, 55(1), 59–72.
- Chonody, J. Ferman, B. Amitrani-Welsh, J. & Martin, T.** (2013). Violence through the eyes of youth: A photovoice exploration. *Journal of Community Psychology*, 41(1), 84–101.
- Christensen, G., & Christensen, S. R.** (2006). *Etniske minoriteter, frivilligt sosialt arbeid og integrasjon – Afdækning af Muligheder og Perspektiver* (Social Forsknings Institutt, 06:16). Social Forskningsinstitutt. https://pure.vive.dk/ws/files/257632/0616_etniske_minoriteter.pdf
- Claridge, T.** (2018). Functions of social capital—bonding, bridging, linking. *Social capital research*, 20(1), 1–7.
- Dagsvik, J. K. Kornstad, T. & Skjerpen, T.** (2019). Motløshet og barrierer mot sysselsetting blant gifte kvinner som er innvandrere og gifte kvinner født i Norge. *Søkelys på arbeidslivet*, 36(3), 177–193.
- Eimhjellen, I., Espegren, A., & Nærland, T. U.** (2021). *Sivilsamfunn og integrering. En kunnskapsoppsummering* (Rapport 2021:3). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2737651/Sivilsamfunn%20og%20integrering.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Eimhjellen, I. & Seggaard, S. B.** (2010). *Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner* (Rapport 2010:8). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/177662/VR_2010_8_web.pdf?sequence=3
- Eriksson, M., Wimelius, M. E., & Ghazinour, M.** (2019). 'I stand on my own two feet but need someone who really cares': Social networks and social capital among unaccompanied minors for becoming established in Swedish society. *Journal of Refugee Studies*, 32(3), 372–396.
- Fyrand, L.** (2016). *Sosialt nettverk: teori og praksis* (3. utg.). Universitetsforlaget.
- Gelderblom, D.** (2018). The limits to bridging social capital: Power, social context and the theory of Robert Putnam. *The Sociological Review*, 66(6), 1309–1324.
- Heizmann, B. & Böhnke, P.** (2016). Migrant poverty and social capital: The impact of intra- and interethnic contacts. *Research in Social Stratification and Mobility*, 46, 73–85.
- Huiskes, F.** (2021). «If one gets scared or shy, one cannot find what one wants. If one does not get scared or shy, one can find what one wants.» *An insight into immigrant women's social activities and social networks in daily life-A photovoice study*. [Masteroppgave], Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- IMDi** (2021). *Innvandrere i arbeidslivet*. <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/kunnskapsoversikt/innvandrere-i-arbeidslivet/>
- Jarldorn, M.** (2019). *Photovoice handbook for social workers: Method, practicalities and possibilities for social change*. Palgrave Pivot
- Kalupe, H. L.** (2017). *Exploring the role of CBOs in the social integration of refugees: Case study in Kristiansand, Norway* [Masteroppgave], Universitetet i Agder. AURA. <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2493191/UT-505%20Kalupe%20Hirosha%20Lakmali.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kunnskapsdepartementet** (2018). *Integrering gjennom kunnskap - Regjeringens integreringsstrategi 2019–2022*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/contentassets/710bc325b9fb4b85b29doc01b6b6d8f1/regjeringens-integreringsstrategi-20192022.pdf>
- Larring, K. B. & Stjernø, S.** (2010). Sosial kapital blant marginaliserte. *Fontene forskning*, 1(10), 53–66.
- Lindström, M.** (2005). Ethnic differences in social participation and social capital in Malmö, Sweden: a population-based study. *Social Science & Medicine*, 60(7), 1527–1546.
- Martinussen, W. M.** (1999). *Sosiologiske forklaringer*. Fagbokforlaget.
- Modesti, C., Talamo, A., Recupero, A., & Nicolais, G.** (2020). Connections: The use social associations with migratory background make of ICT to build social capital for newcomers' social integration. *American Behavioral Scientist*, 64(13), 1889–1905.
- NOU 2011: 14** (2011). *Bedre integrering – Mål, strategier, tiltak*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/f5f792d1e2d54081b18165f3ca2ee79/no/pdfs/nou201120110014000odddpdfs.pdf>
- NOU 2022: 18** (2022). *Mellom mobilitet og migrasjon – Arbeidsinnvandreres integrering i norsk arbeids-*

- og samfunnsniv. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/feeda3a5578449aef3b865f0f13e29/no/pdfs/nou2022022001800odddpdfs.pdf>
- Paulsen, V., Thorshaug, K., Berg, B. & Haugen, M. P.** (2012). *Flyktningguiden som døråpner. Nasjonal evaluering av Flyktningguiden i Røde Kors*. NTNU Samfunnsforskning AS
- Pérez, F. P.** (2008). Voluntarism and determinism in Giddens's and Bourdieu's theories of human agency. *The Essex Graduate Journal*, 4, 12-17.
- Portes, A.** (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual review of sociology*, 24(1), 1-24.
- Portes, A. & Rumbaut, R. G.** (2006). *Immigrant America: a portrait*. University of California Press.
- Putnam, R. D.** (2000). Bowling alone: *The collapse and revival of American community*. Simon and Schuster.
- Putnam, R. D. & Goss, K. A.** (2002). Introduction. I R. D. Putnam (Red.), *Democracies in flux: The evolution of social capital in contemporary society*. Oxford University Press.
- Putnam, R. D. & Leonard, R.** (1993). Making democracy work: *Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Ravneberg, B.** (2017). Humanitære organisasjoner – døråpnere eller brobyggere i lokalsamfunnet? I J. R. Andersen, E. Bjørhusdal, J. G. Nesse, & T. Årethun (Red.), *Immateriell kapital – Fjordantologien 2017* (s. 109-128). Universitetsforlaget.
- Reinar, E. M.** (2016). *Hvordan beskriver/erfarer flyktninger sosial integrering i nærmiljøet* [Masteroppgave], Høgskolen i Østfold. <https://hiof.brage.unit.no/hiof-xmlui/bitstream/handle/11250/2416018/15-01225-9%20Masteravhandling%20-%20Hvordan%20beskriver-erfarer%20flyktninger%20sosial%20integrering%20i%20n%C3%A6rmilj%C3%B8et%20i%20n%C3%A6rmilj%C3%B8et.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Selle, P. & Wollebæk, D.** (2005). Hvorfor studere sosial kapital i Norge? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 46(2), 221-235.
- Statistisk Sentralbyrå** (2021, 29-09). Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere. <https://www.ssb.no/utdanning/voksenopplaering/statistikk/introduksjonsordningen-for-nyankomne-innvandrere>
- Sætrang, S.** (2013). *Å bygge broer mellom øyer: En kvalitativ casestudie av et frivillig tiltak for sosial integrasjon av innvandrerkvinner i Oslo* [Masteroppgave], Universitetet i Oslo.
- Søholt, S., Tronstad, K. & Vestby, G. M.** (2015). *Sysselsetting av innvandrere-regionale muligheter og barrierer for inkludering* (NIBR-rapport 2015:20). Norsk institusjon for by- og regionforskning. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5895/2015-20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Umblis, J.** (2020). *Kunnskapsoppsummering om deltakelse i arbeidslivet for kvinner med innvandrerbakgrunn* (Rapport 2020:2). Institutt for samfunnsforskning <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2641207/Kunnskapsoppsummering%20om%20deltakelse%20bi%20barbeidslivet%20for%20kvinner%20med%20innvandrerbakgrunn.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Valenta, M.** (2008). *Finding friends after resettlement: A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life*. [Doktorgradsavhandling], Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. NTNU Open. [https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/268049/123228_](https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/268049/123228_FULLTEXT01.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Van der Meer, T.** (2016). Neither bridging nor bonding: A test of socialization effects by ethnically diverse voluntary associations on participants' inter-ethnic tolerance, inter-ethnic trust and intra-ethnic belonging. *Social Science Research*, 55, 63-74.
- Vermeulen, F. & Keskiner, E.** (2017). Bonding or bridging? Professional network organizations of second-generation Turks in the Netherlands and France. *Ethnic and Racial Studies*, 40(2), 301-320.
- Wang, C. & Burris, M. A.** (1997). Photovoice: Concept, methodology, and use for participatory needs assessment. *Health education & behavior*, 24(3), 369-387.
- Wessendorf, S. & Phillimore, J.** (2019). New migrants' social integration, embedding and emplacement in superdiverse contexts. *Sociology*, 53(1), 123-138.
- Zhou, M.** (1997). Segmented assimilation: Issues, controversies, and recent research on the new second generation. *International migration review*, 31(4), 975-1008.
- Ødegård, G.** (2010). *Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn: En studie om integrasjon og sosial kapital* (Rapport 2010:6). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ågotnes, G., Larsen, A. K., Midtgård, I. H. & Åkerblom, K. B.** (2022). Om kollektiv mobilisering – en innledning. I G. Ågotnes & A.K. Larsen (Red.), *Kollektiv mobilisering: Samfunnsarbeid i teori og praksis* (s. 11-34). Cappelen Damm Akademisk. DOI: <https://doi.org/10.23865/noasp.168>